

Ängen i Öja

I den värsta bråttom-tiden i våras när allting som inte kan göras med traktor förblev ogjort, kunde man runt Valborgsmäss ändå möta öjabönderna och några av deras goda vänner cyklande på vägen, balanserade en långskaftad *reive* på axeln. De var alla på väg till sina respektive ängen för att *fage*, alltså räfsa ihop vinterns nerfallna kvistar och gamla löv. Så småningom kom även någon med kaffekorvar, hembrygd *dricke*, grilldon och korv och sånt som behövs för att hålla motivationen uppe en hel eftermiddag. Det är ett slit att räfsa och lägga samman det hopräfsade i små högar, det blir många, och sen avsluta dagen med att elda upp lövhögarna. Det rör sig ju om tunnlandsstora ytor.

Men vad är det då som förmår öjabönderna att vårda sina ängen så plikttroget?

Ja, inte är det för att de behöver den ynka höskörd ängger, eller för att skörda lövet till vinterfoder som förr i tiden, och inte är det för att ta vara på nötskörden från hasselbuskarna, eller för att få finfint virke till redskap från oxel, hagtorn och apel.

Nej, inte ens gör de det för den ersättning som EU med Jordbruksverket betalar ut för jobbet, de pengarna räcker inte långt, och knappast heller för den belöning som Gotländska ängskommittén årligen delar ut för god ängsvård.

Nej, de gör det för att det är en skatt de har att förvalta, öjabönderna, en ögonsten. Deras ängen är ärvda från urminnes tider, och de är stolta över denna två tusen år gamla skatt.

De gör det för att de tycker att *ett änge* är det vackraste av natur som finns på hela Gotland.

De gör det för att bevara mångfalden av örter och gräs, svampar och lavar, fåglar och insekter.

De gör det för att hedra sina föräldrar som arbetat och glatts i samma änge före dem.

De gör det för att under sommarbrådskan någon gång få vila i skuggan under hasselbuskar, ekar och björkar.

De gör det för trevnaden, för glädjen att arbeta många tillsammans och för att vi alla ska kunna njuta av ängget.

Det gotländska ängget med dess enorma artrikedom och speciella betingelser har knappast sin motsvarighet i världen. I Gotlands största lövskogsområde, där socknarna Grötlingbo, Fide och Öja ingår, är Öja den socken som har flest ängar som hävdas enligt gammal tradition, hela tretton stycken enligt en räkning för några år sedan! Plus alla de som inte längre hålls i hävd utan har gått över till att bli lövskogar och blivit ett paradiset för sångfåglar. Vi ser dem som en ridå av grönt var vi än befinner oss i Öja, med en ljudkuliss av den härligaste fågelsång.

I mitten av juli är det dags för slätter. Kom du också och hjälp till! Du är så välkommen. Öjas bönder behöver din hjälp, för de har egentligen inte alls tid att syssla med sådant här orationellt tidsfördriv. Efter *otndagen*, eftermiddagskaffet, som är väl tilltaget, avslutas dagen med lekar och musik, riktigt efter gammalt mönster. För tillåt man ungdomen en hel del rulla-runt i *köislinggar*, höstackarna,

som man producerat under den långa arbetsdagen. Nu för tiden verkar det inte förekomma mycket romantik i ängget. Men varför inte ta upp gamla, trevliga traditioner igen? Som sagt, arbetskraft är välkommen, och det som inte kan göras med traktor, det kan vara riktigt, riktigt roligt.

Mer om ängen i höst

Den 11 september 2011 är det Kulturarvsdagen. Den firas i hela Europa, och i år är temat Gröna platser. Naturligtvis vill vi visa upp våra ängen då! Håll utkik efter annonser. Det kanske anordnas en cykelutflykt till några ängen i Öja och Fide där det blir olika programpunkter, tävlingar, kaffeservering, ängssyn med information om ängets natur och kulturspår, underhållning med mera, med mera trevligt.

Ing-Marie Tellström, Öja

Faktaruta:

Läs mer: **Ohlsson, Erik W. Det gotländska ängget**, 2006. På Gotland finns 150 hävdade ängen. I boken får Du tips om ängen att besöka och Du får veta mycket om ängsbrukets historia på Gotland och om blommor och fåglar du hittar där.

Läs mer: **Croneborg, Hjalmar. Handbok för gotländska ängshävdare** utgivet av Länsstyrelsen i Gotlands län. Ett innehållsrikt häfte på 60 sidor som ger en mycket bra guidning i ängets historia och skötsel, samt en del om vilka växter du kan finna där.

Tillfälle att hjälpa till med slätter ges till exempel i Öja och Fide prästängen. Datum annonseras genom anslag. Riklig förtäring bjuds. För privata ängen, prata med markägaren!

Vårt gotländska ord *änge* (ental), *ängget* (bestämd form) och *ängen*, *ängena* (flertal, obestämd och bestämd form) som är en blandning av gutamål och anpassad gotländska borde på svenska närmast översättas med *löväng*.

Men så här heter det egentligen på gutamål:

Exempel: *Här jär ett ängge* = Här är en löväng.

De ängge jär vackert = den lövängen är vacker.

Ei Oj' finns mangg änggar = i Öja finns många lövängar.

Änggi pa Gotland jär di vackreste = lövängarna på Gotland är de vackraste.

Gutamålsordet *Ängge* med böjningar är taget ur Gotländsk Ordbok, samt Ordbok över laumålet. Stavningen av orden följer Gutamålsgilletts rekommendationer.

Prat klokt me gutar!

Ny spalt i Hoburgsbladet för dåbos (delårsboende) med lite tips om hur man bäst "hänger" med de infödda.

OM DU FÅR FRÅGAN: Vahän bor du da?

Då ska du inte svara: (På) Stenstuge (eller Smiss eller Petsarve eller annat gårdsnamn).

Nej, du ska svara med sockennamnet (i Vamlingbo eller Sjonhem eller Eke etc.).

Nästa fråga blir då: Jaha! (bra upplysning alltså). Vahän da da? (eventuell följdfråga).

Den här gången kan du svara med gårdsnamnet, men även (viktigt!) med en enkel beskrivning ungefär var i socknen, vid vilken väg etc.

Nu börjar guten förstå dig: Jaha, jo de känner ja till. Där har ja gammel släkt (eller: Är de de ställe jämt gamle affärn da? Eller: Jaså, Kalles ställe, eller: Jo, mor mein kummar ifran de sokni så'tt den känner ja väl till, etc etc.).

NÄMLIGEN är det så här:

För att bestämma en plats används på Gotland alltid i första hand sockennamnet. Det är vi nog ganska ensamma om i Sverige, men det är en högst levande gammal kultur. Trots försök med hopslagningar och rationaliseringar lever sockennamnen. Och det finns nästan etthundra socknar! Det gotländska namnet på en gård kan vara Stenstuge (gården med ett stenhus) eller Smiss (smedens gård) eller Petsarve (Peters arv) eller annat, men namnet innehåller aldrig "gård". Det finns hundratals olika gårdsnamn, dock inte så många att varje hus har sitt eget. Det hänger ihop med att det på medeltiden fanns *en* gård i socknen med detta namn, men vartefter seklerna har kommit och gått har gården styckats upp i två eller fler *parter* (delar). Långt senare och efter hand har det styckats av jordlotter från de ursprungliga parterna när befolkningen i socknarna har växt, och de *ställen*, ställen, torp som har bildats har fortsatt att bära den ursprungliga gårdens namn. DÄRFÖR är enbart gårdsnamnet ett otillräckligt svar på frågan var du bor.

Sen heter det *inte* "på Stenstuge" utan "vid Stenstuge" men det är en annan historia. Ett försök till förklaring av det uttrycket kommer i nästa *Prat klokt mä gutar!* i julnumret av Hoburgsbladet.

Det där med "vahän" för "var" är lite speciellt för Storsudret. Det blev populärt för så där femtio-sextio år sedan, inte mer, att säga. Tidigare sa man "var".

Som svar på uttalandet: Boki jär här! (Boken är här) kunde man till och med säga: Henne da? Och mena "Var då någonstans?"

/Ing-Marie Tellström och Kerstin Jonmyren

Vamlingbo

Början av året dominerades naturligtvis av VINTERN. En dag körde t.o.m. snöplogen fast på Gervaldsvägen och fick grävas loss av en vägmaskin.

I mitten av mars var det dags för den traditionsenliga sockenfesten för Vamlingbo-Sundre i bygdegården. Drygt 100 personer gjorde rent hus på alla faten. För mat och alla arrangemang svarade en tolvmannakommitté bestående av både fast- och deltidsboende. Gästartist var Carola med ett bejublat framförande av "Fångad av en stormvind".

Bakom svarta lösögonfransar, svart hårman och fladdrande blå slöjor kunde man till sin förvåning ana Rune Fröling som besjöng lagårdstaket vid Storms i Hamra som gick till väders i den stora tromben.

Följande nya vamlingar hälsades välkomna med röda rosor: Marianne Dahl, Hägvier; Rune Fröling, Stenstugu; Susanne, Michael, Eddie och Phoebe Jaresand, Sibbjens; Helga Jonsson, Kvarne; Sigrid och Svante Nordberg, Mickels; Katarina och Leif Norman, Anderse; Mona Wahlberg och Ola Larsson, Augstens; Monika och Bertil Wahlberg, Holmhällar. Socknen har vuxit med tre personer det senaste året!

I bygdegården är man aktiv, t ex SPF-möten varje månad, mannekänguppvisning för pensionärer och teater. 17 juli blir det sockenlunch med kroppkakor. I halva juli loppis. Köket har med ekonomisk hjälp av hembygdsföreningen och Vanja Larsson fått ett handfat och är nu godkänt för bakning av matbröd och kaffebröd till försäljning.

Kontaktperson för bygdegården är Ing-Britt Olsson, tel 076 234 8489.

Vid Linds affär blir det än en gång loppis i juli och i prästgården anordnas Linnédagar och kammarmusikfestival 15-17 juli.

Nybyggare på egen mark är Ulla Larsson och Lars-Anders Nilsson, Augstens.

/Britta Holm, Gervalds

Nya projekt i Burgsvik

Det har stått två stora hus tomma i Burgsvik en tid, det f d **bankhuset** mitt i samhället, senare Uniguide, och så den gamla **Sudergården** invid Hamnvägen.

För bankhuset har det varit olika turer, och det återstår troligen fler. En restaurangägare i Stockholm har två gånger varit på gång att inhandla det, men han lär nu vara helt ur leken beträffande huset. Senast inbjöd Heligholm AB till allmän visning av huset för att få så många förslag som möjligt för framtida användningsområden av det. Där är vi för närvarande, och alla hoppas givetvis att någon snart kommer med en god idé så att huset skall kunna få liv igen.

Bostadsrättsförening

Vid gamla Sudergården har det kommit längre. Där har det varit stor byggaktivitet en tid. Den 3 juni inbjöds allmänheten till visning och undertecknad var förstås där för att få veta vad som var på gång.

Fastigheten är inköpt av en grupp personer som har bildat Bostadsrättsföreningen Sudergården i Burgsvik. En visningslägenhet står nu klar, en ljus och behaglig trerummare i söderläge intill Hamnvägen. Den är ett undantag eftersom den är färdig och till salu direkt. Meningen är annars att intresserade skall kunna köpa en del av huset, så stor som han eller hon vill ha. Det finns möjlighet till lägenheter på boytor från 15 kvadratmeter (etta med kokvrå) till 201 kvadratmeter (kanske femrummare), tillsammans 21 lägenheter. Insatserna spänner från 184 000 till över 2 miljoner. Båda våningsplanen skall utnyttjas, och det skall bli möteslokaler för de boende på båda våningarna. Boende på den övre våningen kan få balkong och de på den nedre altan. Det skall tom bli en pool på gården.

Det nya i sammanhanget är att var och en själv får bestämma hur hans eller hennes lägenhet skall se ut, mellanväggar, köksinredning, badrum osv. De får själva anställa snickare och inredare - och därmed utnyttja sitt ROT-avdrag, något som inte är möjligt för en förening. Ändå blir det inte billigt. Nya tider!

Det vore givetvis positivt för bygden om åretruntboende personer kom att köpa in sig där, men jag fick intrycket att mäklarna mer väntade på fritidsboende personer. Låt oss hoppas på en blandning!

Hur det började

Efter andra världskriget var vår trakt fylld av framtidstro och man ville satsa progressivt. 1951 byggdes en ny stor skola i Burgsvik, en läkarmottagning ungefär samtidigt och 1954 Sudergården, då en verkligt modern inrättning. Vanligtvis vårdades gamla och sjuka människor hemma av sina anhöriga på den tiden, men det fanns alltid folk som inte hade några nära anhöriga. De fick tas om hand exem-

pelvis vid Kronikerhemmet i Hemse eller Mariahemmet i Visby, alltså långt från sin hembygd. Hoburgs kommun ville hjälpa dem på hemmaplan.

Som barn fick jag följa med min far till den nybyggda Sudergården, där han besökte människor som tillhörde en generation före honom, födda på 1870-1880-talen. Jag minns att de alla förklarade hur väl de trivdes och hur väldigt fina de tyckte att rummen var.

Men åren har gått. Då togs folk ofta in bara för att de var gamla, och de var sällan så värst rörelsehindrade. Sedan har det blivit allt mer svårt sjuka personer som har behövt vård och huset har med tiden blivit omodernt och tungarbetat. I fjol invigdes den nya Sudergården en bit norr om den gamla, anpassad efter dagens behov.

/Kerstin Jonmyren

Missa inte sommarens utställning vid Bottarve museigård 2011.

Stolar, vad sitter vi på?

Så heter årets utställning. Sitter, ja, det gör vi numera väldigt många timmar per dygn.

Att äga en stol var ingen självklarhet förrän sent 1700-tal. Innan dess var det kungar, biskopar och "finare folk" som satt på stolar. De flesta hade väggfasta bänkar i sina hem att sitta på eller enklare palliknande stolar. Idag är det många som fascinerats av stolar och dess mångfald av olikheter. Men vad är en stol? Enligt Wikipedia har en stol fyra eller tre ben. Har den armstöd kallas den karmstol och har den inget ryggstöd så är den en pall. Klädd stolsits, ryggstöd och armstöd kallas för fåtölj.

**Kultur får människan att utvecklas och må bra.
Därför stöder vi annonsörer Hembygdsföreningen!**

Swedbank

Fastighetsbyrå

VISBY Tel. 0498-21 80 40, HÄSTGATAN 22

Swedbank

RESTAURANG

Majstregården AB

Tel: 0498-49 74 42 • www.majstregarden.se
Sundre Hoburgen • 623 30 Burgsvik

MUSEUM LARS JONSSON

Utställningen öppen dagligen 11-17.
Grafik galleri & shop. Cafe & trädgård.
För mer info: www.larsjonsson.se
Vamlingbo prästgård. Tel 20 26 90.

PENSIONAT HOLMHÄLLAR

Tel: 0498-49 80 30
Fax: 0498-49 80 56

HOBURGS BURGSVIK **HOBURGS**
 ICA ICA ICA ICA **HALLEN** **HALLEN**

0498-49 70 90

 Vamlingbolaget
Tyger och kläder
Design Kristina Torsson
Tillverkning i Vamlingbo
Besök vår hemsida
www.vamlingbolaget.com
Välkommen till vår butik
För öppettider ring: 0498-49 80 80

GRUNDAT 1873
Gotlands **kalkstens fabrik**

Hamnvägen Burgsvik
www.stenfabriken.se
Tel: 0498-49 70 01

 Länsförsäkringar
Gotland
Tel. 0498-28 18 50, www.lfgotland.se

 JONSSONS
EL AB
Tel. 0498-49 71 52
073 08 77 001

LL BYGG AB
GRÖTLINGBO
Tel: 0498-48 60 11 Mobil: 070-557 44 61

Unika stolar från Storsudret

Loftet är "proppfyllt" av stolar, gamla, nya, trasiga, enbenta, vackra och fula. Alla stolar har på något vis anknytning till Storsudret. Stolen kan vara tillverkad här men flyttad till fastlandet, tillverkad på fastlandet och hopsatt och såld här på Storsudret.

En gång i tiden fanns en möbelfabrik i Fidenäs som sålde pinnstolar som kom som "plockepinn" via järnväg från Småland till stationen Fidenäs. Andra stolar är formgivna av lokala snickare/arkitekter på Storsudret. I utställningen finns stolar som fortfarande är prototyper. Önskar du äga en av dessa stolar går det bra att kontakta formgivaren. Den minsta stolen ryms i en ficka. Vem använder den? Eller är det någon som använder den enbenta stolen idag? Här visas Tyra Lundgrens fladdermusfåtölj som hon lät smeden Henry Ahlström, granne med Bottarve, smida ställningen till. Den allra första av världens troligaste mest sålda kökspall, "Bekvä", finns att skåda. Du kanske själv är ägare till en av de 12-15 miljoner som finns i världen.

Tävla om Gotlands egen stolmodell!

Du får ut mer av utställningen om du tar dig tid, läser om stolarna, funderar på egna minnen om stolar och njuter av alla stolar med egna berättelser.

När du tittat runt och skådat alla stolar uppmanas du att rösta fram den du tycker är den typiska gotländska stolen. Det finns fyra stolsmodeller som på något vis vill representera "den typiska gotländska stolen". Var med och välj fram stolen! Lägg din siffra i röstlådan!

Resultatet redovisas i Hoburgsbladet som kommer till nyår 2012.

Tack alla ni som bidragit med stolar och gjort utställningen möjlig!

Solveig Karlström, Fide

Sveriges hembygdsförbund håller riksstämma på Gotland 2012.

Gotland står 25-27 maj 2012 som värd för ca 500 hembygdsvänner från hela landet och vi vill gärna visa upp allt fint och speciellt vi har.

Vad ska vi i Hoburgs hembygdsförening bjuda på? Vi tar gärna emot förslag!

Gotlands hembygdsförbund firar 75-årsjubileum i år.

Var med och fira genom att gå på galan i Levide bygdegård. Se särskild annons. Köp jubileumsnumret av Gutabygd. Boken säljs i Bottarvebutiken och bland mycket annan läsning presenterar alla Gotlands hembygdsföreningar sina finaste miljöer i text och bilder.

**Håll di uppdaterat – käik på
www.bottarve.se**

Hoburgs hembygdsförening har fått tillfälle att köpa in gamla kartor från Lantmäteriet i Visby över socknarna på Storsudret.

Det är **fotokartor skala 1:10 000** vilka flygfotograferades 1933-1934 och bildade underlag till den ekonomiska kartan.

En källa till ovärderlig information för den som vill veta hur landskapet såg ut för 80 år sedan. Kartorna finns att beskåda i Museigården, Bottarve.

Efterlysning

Har du någon öppen spis, härd, kakelugn, kamin eller bryghusspis?

Stefan Haase, Ulrika Mebus och Göran Ström planerar att göra en bok om Gotländska eldstäder och har behov av tips på eldstäder. Har ni, eller känner till andra som har sådana, skulle de bli glada om ni tar kontakt. Stefan 49 22 12 Ulrika 29 27 49 och Göran 48 15 70.

**Vår egen receptbok med kakrecept,
många bilder och berättelser
om kaffekalas finns till salu
i Kaffestugan och i Butiken.
Pris 170 kr.**

Hoburgs hembygdsförening

Stöd oss gärna genom att bli medlem i föreningen. För 2011 är avgiften 100 kronor per person. Alla medlemmar går in gratis i museet vid Bottarve. Hur många gånger som helst!

Medlemskortet kan hämtas i Butiken vid Bottarve. Avgiften betalas in på hembygdsföreningens plusgiro 4391880-4. Glöm inte att skriva namn och adress och ev. e-postadress. Vi är glada för penninggåvor!

Hoburgs hembygdsförening • Vamlingbo Bottarve 112
623 31 Burgsvik
tel: 0498-498240 Butiken • fax: 0498-498247
e-post: info@bottarve.se • hemsida: www.bottarve.se

Ansvarig utgivare: Hoburgs hembygdsförening
Redaktör: Ing-Marie Tellström
Tryck: Hemse Tryck & Kopiering AB